

Taksim'e caminin anlamı ne?

Bir ülkede toplumsal uzlaşma zeminleri yitirildiğinde hemen her konu aslında ait olduğu alandan kopup siyasal bir içerik edinir. Şimdilerde Türkiye'de sık sık gündeme gelen de bu olmalıdır. En tipik örneğe "Taksim'de cami" tartışmasında somutlaşıyor ve yandaşlarıyla karşıtları burada cami yapılıp yapılmaması sorunu üzerinde yoğunlaşan küçük bir savaş veriyorlar. Tartışmanın kısa vadede bir uzlaşmayla sonuçlanmasını beklemek düş gibi gözüküyor. Ama, sonuçta uzlaşılmasa da, en azından tartışmanın her iki taraf için de doğru bir zemine kaydırılması yararlı olabilir. Hem "cami yapılsın" diyenler, hem de yapılmasına karşı çıkan bizler artık tartışmayı doğru argümanlarda temellendirmek zorundayız. Taksim Camisi konusu ne Refah sözcülerinin savunduğu gibi %99'u Müslüman olan bir ülkede yapılmış 70.000 camiye eklenecek bir yenisidir sadece, ne de kimi karşıtların zaman zaman ifade ettiği gibi bir imar ve mimarlık yanlışını önleme kavgasıdır. Sorun -artık açık açık söylemekte yarar var- İslamcılar'ın dayatmak istedikleri yaşam biçimine, düşünce ve inanç standartlarına ve onları var eden bakış açılarıyla tinsel ve estetik kalıplara katlanıp katlanamayacağımız sorunudur. Ortada "Taksim'e cami" sloganıyla dile getirilen, ancak içeriği ondan çok daha geniş bir dayatma vardır ve bu dayatma da hepimizi bir kamplaşma içinde taraf olmaya itmektedir.

O halde, Erbakan'ın çarpıtıcı anlatımıyla bazıları "cami yapılmaması diye ter ter tepiniyor"sa, bunun nedeni bir şehircilik yanlışını önlemeye yönelik duyarlılık değildir. Şehircilik ve imar yanlışlarının neredeyse kural haline geldiği bu ülkede Taksim'de cami yapımına karşı çıkanlar çok daha hayati önemde bir muhalefet yürütüyorlar. Kuşkusuz, İstanbul'un yok mertebesindeki park alanlarından biri (üstelik de mimari anlamı ve kalitesi olan biri) üstüne yapı inşa etmenin onaylanabilir bir tarafı yok; ama, 1952'de Hilton'un inşa edilışinden başlayarak Prost planında öngörülen parkın sürekli kemirilişi de bir gerçek. Örneğin, daha dün denebilecek bir tarihte Hyatt Regency Otel, parkı inkar eden saygısız ve hantal varlığını Taşkışla'nın karşısına gelip yerleştirebildi. Refahlılar bunlara niye karşı çıkılmayıp da camiyle uğraşıldığını anlamadıklarını önesürüyorlar. Oysa, sadece bu durum bile ortadaki kutuplaşmanın ciddiyeti konusunda uyancı olmalıydı. Ne Sheraton, ne de Hyatt Regency hiçbir toplumsal grup için doğrudan bir yaşamsal tehditin temsilcisi değildi. Bir grup "uyanığın" bir başka grup "uyanığın" işbirliğiyle kent merkezinde bedava kamu arsası apartmasının sonuçlarıydı bu oteller; dolayısıyla da bu tür olayların "ahval-i adiyeye" den olduğu bir ülkede eleştirildiler, ama hiçkimse çıkıp onlarla öyle ciddi bir kavgaya girişmedi. Ancak, Taksim'e cami onlar gibi bir "ahval-i adiyeye" değil. Çünkü, orada herhangi bir cami inşa etme girişimi yapılmıyor; doğal olarak, işin içinde yine bir rant kavgası ve kamu arsası talanı var, ama asıl yapılan şey, gidererek tırmanan toplumsal kutuplaşmayı uzlaşmayla sonuçlandırma beklentisine yönelik tehdittir.

Tehlikeye giren bu toplumsal uzlaşma nedir? Bu, temel ilkelere oluşturulacak bir "consensus"la Modernleşme ve İslam'ı uzlaştırma sorununu çözmek demektir. Hem Müslüman, hem de Modern olabilmeyi becermek demektir. Bu ülkede böyle bir entelektüel arayış içinde olan azımsanmayacak bir grup insan var. Sözelimi, görüşlerine katılalım katılmayalım, Hüseyin Hatemi ya da Turgut Cansever bu tür birer aydın; onlardan epeyi farklı yönelimine karşın, (elinizdeki sayının Profil konuğu olan) Erol Akyavaş da öyle. Gündelik siyasetin girdaplarına kapılmazsa, Türkiye pekala da dününü bugünüyle bütünleştirecek ve üzerinde hepimizi barındıracak bir ortak düşünsel zemin yaratabilir. Ne var ki, Hamas ve Hizbullah gibi uzlaşma bilmez terörist örgütlere övgü düzen bir bakış açısıyla bu zemin nasıl paylaşılacaktır? Ya da Taksim'e cami gibi dayatmalarla bu olanaklı mıdır? Ya da artık hiçbir üniversitenin sorun etmeyip yasaklayıcı bir tavn gündemde tutmadığı sırada, türbanı yasallaştırma gibi anlamsız zorlamalara ne gerek vardır? Daha derinlikli bir analizle, İslam'ı tesettürle eşanlamı gören aşınmış bakış açısındaki popülist ısrarla uzlaşma zemini bulmanın olanağı bulunabilir mi?

Açıkçası, her birimiz için ayrı Türkiye'cikler yapamayacağımıza ve bugünün dünyasında kimi İslamcılar'ın savunduğu biçimde çoğul hukuklu bir toplum yaratamayacağımıza göre, hepimiz çağdaş bir bütünleşik toplum olmanın zor hünerini öğrenmek zorundayız istesek de, istemesek de. İktidar olmanın dayatmak demek olduğu biçimindeki azgelişmiş ülkelere özgü pseudo-demokratik tavırda ısrar edilerek bu uzlaşma olsa olsa engellenir.

Uğur Tanyeli